

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра _____ права _____ (№ 702)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми/
Голова НМК

_____ А.Є Голубов
(підпис) (ініціали та прізвище)

«31» серпня 2022 р.

**СИЛАБУС ОБОВ'ЯЗКОВОЇ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА УКРАЇНИ

(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: _____ 081 Право _____
(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: _____ 081 Право _____
(код і найменування спеціальності)

Освітня програма: _____ Право _____
(найменування освітньої програми)

Рівень вищої освіти: бакалаврський

Силабус введено в дію з 01.09.2022 року

Харків – 2022 р.

Розробник: Каніщев Г. Ю., канд. іст. наук, доц. каф. права (702) _____

(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь і вчене звання)

(підпис)

Силабус навчальної дисципліни розглянуто на засіданні кафедри _____

права (702)

(назва кафедри)

Протокол № 1 від « 26» серпня 2022 р.

Завідувачка кафедри:

професор закладу вищої освіти кафедри права

доктор юридичних наук, професор

Г.О. Спіцина

1. Загальна інформація про викладача

Каніщев Григорій Юрійович, канд. іст. наук, доцент, доцент кафедри права (702), «Історія держави і права України», «Історія держави і права зарубіжних країн», «Державне управління», історія конституціоналізму в Україні та зарубіжних країнах, 0680923087, g.kanischev@khai.edu

2. Опис навчальної дисципліни

Семестр, в якому викладається дисципліна –

Обсяг дисципліни: 4 кредитів ЄКТС/ 120 годин, у тому числі аудиторних – 14 год., самостійної роботи здобувачів – 106 год.

Форма здобуття освіти – заочна

Дисципліна обов'язкова

Види навчальної діяльності – лекції, практичні заняття, самостійна робота

Види контролю – модульний контроль, іспит

Мова викладання – українська

Пререквізити – немає

Кореквізити – Історія держави і права зарубіжних країн

3. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: метою викладання навчальної дисципліни є вивчення та засвоєння студентами гуманітарного факультету історії розвитку державно-правових інститутів України у їх історичному і культурно-цивілізаційному розмаїтті, що дозволяє оцінити як особливості та і закономірності еволюції державно-правових систем.

Завдання: Основними завданнями вивчення дисципліни є сприяти підготовці фахівців високої кваліфікації, здатних брати участь у забезпеченні та охороні прав людини і громадянина, у розбудові правової держави України.

Компетентності, які набуваються:

1. Обов'язкові загальні компетентності:

- здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства

та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;

- здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.

Інші загальні компетентності;

1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
3. Здатність планувати та управляти часом.
4. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

Спеціальні (фахові, предметні) компетенції

СК1. Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.

СК2. Знання і розуміння ретроспективи формування правових та державних інститутів.

СК3. Повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи.

СК16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру

Очікувані результати навчання: У результаті вивчення дисципліни студент повинен

знати:

- характерні риси держави та права державних утворень на території сучасної України;
- основні зміни в системі державного та правового устрою;
- структуру органів влади та її зміни;
- історичну термінологію;
- політичних діячів та провідних юристів України;
- сучасні політичні процеси, що відбуваються в українській державі;
- основні віхи розвитку історії держави і права України у зв'язку з історією держави і права зарубіжних країн.

вміти:

- характеризувати загальноєвропейські тенденції історичного розвитку;
- порівнювати та визначати характерні ознаки історичних подій, тенденцій соціально-економічного та політичного розвитку суспільства;
- робити аргументовані висновки на основі аналізу історичного минулого та сучасності;

- критично оцінювати політичні дії окремих осіб, груп, партій;
- користуватись основною та додатковою історичною літературою, використовувати матеріали сучасної інформації;
- складати історіографічні та реферативні огляди літератури;
- використовувати набуті знання і вміння в практичній діяльності.

4. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1.

Змістовий модуль 1. Держава і право України домодерного часу

Тема 1. Вступ. Історія держави і права України як навчальна дисципліна. Племінні та античні держави і право на території сучасної України (середина I тис. до н.е. – V ст. н.е.)

- форма занять (лекції/самостійна робота);
- обсяг аудиторного навантаження – 2 години;
- обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти) – учбове обладнання аудиторії; інтернет-засоби;

– *стисла анотація:* Предмет історії держави і права України. Завдання вивчення історії права. Історична наступність у розвитку інститутів, галузей права, правових систем. Місце історії держави і права в системі історико-правових наук, дисциплін, а також інших юридичних наук, дисциплін. Методи вивчення дисципліни. Періодизація історії держави і права України. Значення вивчення історії права України для підготовки високо кваліфікованих юристів. Основні наукові та навчальні джерела. Різноманітність наукових концепцій історії держави і права України.

Скіфська протодержава (УІІ-ІІІ ст. до н.е.). Суспільно-політичний лад, право. Мала (Кримська) Скіфія (ІІІ ст. до н. е. - ІІІ ст. н.е.). Античні міста-держави (поліси) Північного Причорномор'я (VІІ ст. до н.е. - ІІІ ст. н.е.): суспільно-політичний лад, право. Протодержави готів та гунів на території України часів «Великого переселення народів».

Становлення державності у східних слов'ян. Утворення союзів племен. Об'єднання Київського та Новгородського племінних союзів. Землі східнослов'янських племен у складі Хозарського каганату (VІІ-Х ст.).

- обсяг самостійної роботи здобувачів: 10 годин;
- теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача: Скіфська протодержава (УІІ-ІІІ ст. до н.е.). Суспільно-політичний лад, право. Мала (Кримська) Скіфія (ІІІ ст. до н. е. - ІІІ ст. н.е.). Античні міста-держави (поліси) Північного Причорномор'я (VІІ ст. до н.е. - ІІІ ст. н.е.): суспільно-політичний лад, право. Протодержави готів та гунів на території України часів «Великого переселення народів».

Становлення державності у східних слов'ян. Утворення союзів племен. Об'єднання Київського та Новгородського племінних союзів. Землі східнослов'янських племен у складі Хозарського каганату (VII-X ст.).

Тема 2. Феодальна держава і право Давньої Русі (X – початок XIV ст.)

– форма занять (лекції/семінарські заняття/самостійна робота);

– обсяг аудиторного навантаження –4 години;

– теми семінарських занять:

1. Державний устрій і право Давньої Русі;

– обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти) – учбове обладнання аудиторії; інтернет-засоби;

– стисла анотація: Адміністративно-фінансова реформа 946 р. Адміністративна реформа 970 р. Хрещення Русі і давньоруська державність.

Суспільний лад: князі, дружинники, бояри, духовенство, «люди», смерди, челядь, холопи, міське населення. їх правовий стан.

Державний лад: ранньофеодальна монархія. Центральні та місцеві органи влади та управління. Церква як управлінський інститут.

Князівства-уділи (Київська, Чернігівська, Галицька та інші землі). Характер зв'язків між ними. Васально-сюзеренна монархія: великий князь, удільні князі, феодальні з'їзди - снєми.

Ідеї про право та державу у політичній думці Русі («Слово про закон і благодать» Іларіона, «Повість минулих літ», «Повчєння» Володимира Мономаха).

Джерела права: звичаєве право, угоди Русі з Візантією, «Руська Правда» (її походження, редакції, списки), княжі устави.

Вплив іноземного (візантійського, європейського та монгольського) права на право Давньої Русі.

Основні риси права. Право власності, зобов'язальне право, спадкове право, шлюбно-сімейне право, злочин і покарання. Судочинство.

– обсяг самостійної роботи здобувачів: 10 годин;

– теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача:

1. Ідеї про право та державу у політичній думці Русі («Слово про закон і благодать» Іларіона, «Повість минулих літ», «Повчєння» Володимира Мономаха).

2. Вплив іноземного (візантійського, європейського та монгольського) права на право Давньої Русі.

Тема 3. Феодална держава на землях Південно-Західної Русі (України) у середині XIV—серед. XVII ст.

– форма занять (лекції/семінарські заняття/самостійна робота);

– обсяг аудиторного навантаження – 6 годин;

– теми семінарських занять:

1. Держава і право українських земель у складі Литви та Польщі XIV – XVI ст.

2. Держава і право українських земель у складі Речі Посполитої XVI – XVII ст.;

– обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти) – учбове обладнання аудиторії; інтернет-засоби;

– стисла анотація: Перехід земель Західної та Південно-Західної під владу інших держав. Кревська унія 1385 р. Люблінська унія 1569 р. Утворення Речі Посполитої.

Суспільний лад: іноземні й українські феодали; духовенство католицьке, православне й уніатське; міське населення; козацтво міське, запорізьке, реєстрове; селянство.

Державний лад. Територіальний поділ. Органи влади та управління в центрі й на місцях. Збройні сили (коронне військо, реєстрове). Судоустрій.

Утворення Запорізької Січі. Управління й суд. Взаємовідносини січового й реєстрового козацтва. Гетьман Сагайдачний. Його роль у будівництві української державності.

Політична думка і право. Гуманістичні й реформаційні ідеї в Україні XVI - початку XVII ст.

Джерела права до 1569 р. і після 1569 р. Звичаєве право. Литовські статuti. Магдебурзьке право. Джерела церковного права. Основні риси права: право власності, зобов'язальне право, спадкове право, шлюбно-сімейне право, злочини і покарання. Судочинство. Особливості права Запорізької Січі.

– обсяг самостійної роботи здобувачів: 10 годин;

– теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача:

1. Перехід земель Західної та Південно-Західної під владу інших держав. Кревська унія 1385 р. Люблінська унія 1569 р. Утворення Речі Посполитої.

2. Суспільний лад: іноземні й українські феодали; духовенство католицьке, православне й уніатське; міське населення; козацтво міське, запорізьке, реєстрове; селянство.

3. Політична думка і право. Гуманістичні й реформаційні ідеї в Україні XVI - початку XVII ст.

Тема 4. Формування станової держави у Лівобережній і Слобідській Україні в другій половині XVII—XVIII ст.

– форма занять (семінарські заняття/самостійна робота);

– обсяг аудиторного навантаження – 2 години;

– теми семінарських занять:

1. «Гетьманські статті» як джерело українського права.

– обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти) – учбове обладнання аудиторії; інтернет-засоби;

– стисла анотація: Боротьба українського народу за визволення з-під влади Речі Посполитої. Причини, завдання й характер, рушійні сили, хронологічні межі війни.

Суспільний лад. Основні стани українського суспільства - рушійні сили війни, їх внесок у перемогу.

Державний лад: територія «Війська Запорозького обох сторін Дніпра», його адміністративно-територіальний поділ. Центральні та місцеві органи влади. Судоустрій. Православна церква як управлінський інститут.

Політична думка Лівобережної України і право. Джерела права. Основні риси права. Право власності. Зобов'язальне право. Спадкове право. Шлюбно-сімейне право. Злочин та покарання. Судочинство.

Входження «Війська Запорозького обох сторін Дніпра» до складу Російської держави у XVII – XVIII ст. Впровадження російського законодавства.

Суспільно-політичний лад слобідських полків.

– обсяг самостійної роботи здобувачів: 10 годин;

– теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача:

1. Боротьба українського народу за визволення з-під влади Речі Посполитої. Причини, завдання й характер, рушійні сили, хронологічні межі війни.
2. Суспільний лад. Основні стани українського суспільства - рушійні сили війни, їх внесок у перемогу.
3. Політична думка Лівобережної України і право.

Модульний контроль

Змістовний модуль 2. Держава і право України модерного часу

Тема 5. Станова держава на українських землях у складі Російської і Австрійської імперій (друга половина XVIII – перша половина XIX ст.)

- форма занять (самостійна робота);
- обсяг аудиторного навантаження – немає;

– стисла анотація: Російський становий конституціоналізм XVIII ст. і українська політична думка (Г. Полетика, В. Каразін, Г. Квітка-Основ'яненко).

«Конституція» Катерини II («Учреждение для управления губерниями Всероссийской империи» 1775 р., «Устав благочиния или полицейский» 1782 р., «Жалованная грамота дворянству» 1785 р., «Жалованная грамота городам» 1785 р.).

Губернська реформа Катерини II. Місцеві органи державного управління, суду та самоврядування Лівобережної і Слобідської України.

Приєднання Північного Причорномор'я до Російської держави. Організація публічної влади у Північному Причорномор'ї. Розподіли Речі Посполитої і організація публічної влади у Правобережній Україні.

Реформи державного управління за Павла I, Олександра I та Миколи I. «Конституція» Миколи I («Полное собрание законов Российской Империи», «Свод законов Российской Империи»). «Свод местных законов западных губерний».

Основні риси права. Право власності. Зобов'язальне право. Спадкове право. Шлюбно-сімейне право. Злочин та покарання. Судочинство.

Формування держави Габсбургів. Ліквідація «Священної Римської імперії Німецької нації» і утворення Австрійської імперії.

Поділи Речі Посполитої і приєднання Галичини і Буковини до габсбургської держави.

Реформування державного управління за Марії-Терезії та Йосифа II. «Королівство Галичини і Володимирії» і організація його публічної влади. Політичний статус Буковини у складі королівства. Організація публічної влади Підкарпатської Русі у складі Угорського королівства.

Основні риси права. «Терезіанський кодекс».

- обсяг самостійної роботи здобувачів: 10 годин;
- теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача:

1. Формування держави Габсбургів. Ліквідація «Священної Римської імперії Німецької нації» і утворення Австрійської імперії.
2. Поділи Речі Посполитої і приєднання Галичини і Буковини до габсбургської держави.

3. Реформування державного управління за Марії-Терезії та Йосифа II. «Королівство Галичини і Володимирії» і організація його публічної влади. Політичний статус Буковини у складі королівства. Організація публічної влади Підкарпатської Русі у складі Угорського королівства.
4. Основні риси права. «Терезіанський кодекс».

Тема 6. Національно-державна ідея та модернізація станової держави (XIX-початок XX ст.)

- форма занять (самостійна робота);
- обсяг аудиторного навантаження – немає;
- стисла анотація: Ідея національної держави; формування національних держав у Європі наприкінці XVIII – на початку XX ст.

Російський, польський, угорський, румунський національні проекти на території сучасної України (політичні партії та рухи; їх програмні цілі). Український національний рух: Кирило-Мефодіївське братство, Головна Руска Рада, «Громади», українські політичні партії та громадські організації.

Модернізація Російської імперії. Суспільний лад: дворянство, селянство, буржуазія, робітничий клас, інтелігенція.

Реформи 1860-х – 1870-х рр. у сфері публічної влади.

Революція 1905-1907 рр. у Російській імперії та зміни у її державному ладі і законодавстві («Основні закони Російської імперії» в редакції 23 квітня 1906 р.). Проекти подальшого реформування та децентралізації управління імперією.

Модернізація Австрійської імперії. Утворення Австро-Угорщини та її конституція 1867 р. Автономія Галичини. Герцогство Буковина. Проект «Сполучених Штатів Великої Австрії» 1906 р.

- обсяг самостійної роботи здобувачів: 10 годин;
- теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача:

1. Модернізація Австрійської імперії. Утворення Австро-Угорщини та її конституція 1867 р. Автономія Галичини. Герцогство Буковина. Проект «Сполучених Штатів Великої Австрії» 1906 р.

2. Російський, польський, угорський, румунський національні проекти на території сучасної України (політичні партії та рухи; їх програмні цілі).

Тема 7. Перша світова війна і утворення національних держав на території сучасної України.

– форма занять (самостійна робота);

– обсяг аудиторного навантаження – немає;

– стисла анотація: Право націй на самовизначення, його місце у політиці та військовій пропаганді воюючих держав. «Українське питання» в міжнародно-правових стосунках.

Лютнева революція 1917 р. в Росії і розпад Російської держави. «Декларація прав народів Росії».

Утворення Української національної держави у 1917-1920 рр.: Українська Народна Республіка (УНР) 1917-1918 рр; «Українська держава» П. Скоропадського; Директорія і відновлення УНР.

Російська національна державність на території сучасної України: радянська («червона») та антирадянська («біла») державність.

«14 пунктів» В. Вільсона і розпад Австро-Угорщини.

Утворення Української національної держави: Західноукраїнська Народна Республіка (ЗУНР) та «Акт злуки» 22 січня 1919 р.; Галицька радянська республіка 1920 р.; проект Галицької республіки Є. Петрушевича 1921 р. Ризький мирний договір 1921 р. та рішення ради послів Антанти про приєднання Галичини до Польщі 1923 р.

Утворення Польської, Карпаторуської, Чехословацької, Румунської національних держав на території сучасної України у 1918-1919 рр.

– обсяг самостійної роботи здобувачів: 10 годин;

– теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача:

1. «14 пунктів» В. Вільсона і розпад Австро-Угорщини.

2. Утворення Української національної держави: Західноукраїнська Народна Республіка (ЗУНР) та «Акт злуки» 22 січня 1919 р.; Галицька радянська республіка 1920 р.; проект Галицької республіки Є. Петрушевича 1921 р. Ризький мирний договір 1921 р. та рішення ради послів Антанти про приєднання Галичини до Польщі 1923 р.

3. Утворення Польської, Карпаторуської, Чехословацької, Румунської національних держав на території сучасної України у 1918-1919 рр.

Тема 8. Зміцнення національної держави на території сучасної України у 1920-ті рр. – 1930-ті рр.

– форма занять (самостійна робота);

– обсяг аудиторного навантаження – немає;

– *стисла анотація*: «Націонал-комунізм» і політика українізації. Нова економічна політика та суспільний лад: селяни, робітники, інтелігенція, підприємці.

Відродження Російської держави у формі Союзу РСР і Україна. Харків – столиця радянської України.

Конституція УСРР 1929 р. і органи публічної влади. Основні риси права (цивільного, земельного, трудового, сімейного, кримінального, процесуального).

Західноукраїнські землі у складі Польської, Румунської та Чехословацької національних держав: суспільний лад, державний устрій та право.

Світова економічна криза 1929-1933 рр. і відновлення планової економіки. Індустріалізація, колективізація та Голодомор 1932-1933 рр.

Організація Українських націоналістів (ОУН) та ідеологія Української Самостійної Соборної Держави (УССД).

Суспільний та державний лад радянської України: Конституція УРСР 1937 р. її призначення, характерні риси. Утвердження тоталітарного режиму управління, його основні риси й наслідки.

Право. Джерела права. Деформації в праві: цивільному, колгоспному, трудовому, кримінальному, процесуальному.

Західноукраїнські землі у складі Польської, Румунської та Чехословацької національних держав: суспільний лад, державний устрій та право.

– *обсяг самостійної роботи здобувачів*: 10 годин;

– *теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача*:

1. «Націонал-комунізм» і політика українізації. Нова економічна політика та суспільний лад: селяни, робітники, інтелігенція, підприємці.
2. Світова економічна криза 1929-1933 рр. і відновлення планової економіки. Індустріалізація, колективізація та Голодомор 1932-1933 рр.
3. Організація Українських націоналістів (ОУН) та ідеологія Української Самостійної Соборної Держави (УССД).

Тема 9. Національна держава на території сучасної України у роки Другої світової війни.

– *форма занять (самостійна робота)*;

– *обсяг аудиторного навантаження* – немає;

– *стисла анотація*: Пакт «Ріббентропа – Молотова» 1939 р. і розподіл сфер впливу Німеччини та СРСР у Східній Європі.

Приєднання західноукраїнських земель до СРСР та їх входження до УРСР. Політика радянської українізації у новоприєднаних областях УРСР.

Велика Вітчизняна війна Радянського Союзу і Україна.

Окупаційний режим Німеччини та її союзників на території України.
Діяльність ОУН і «Акт 30 червня» 1941 р. Українська повстанська армія (УПА) та ідея Української Самостійної Соборної держави (УССД).
Діяльність уряду УРСР в евакуації; радянський рух опору на окупованих територіях. Відновлення радянської влади в Україні у 1943-1944 рр.
УРСР як суб'єкт міжнародного права: Закон СРСР від 30 січня 1944 р. про міжнародно-правову суб'єктність союзних республік СРСР; утворення та діяльність наркомату (міністерства) закордонних справ УРСР; Українська РСР як держава-співзасновниця ООН.

Питання західних кордонів УРСР у міжнародних відносинах СРСР та їх визначення міжнародними угодами 1945-1947 рр.

– *обсяг самостійної роботи здобувачів: 10 годин;*

– *теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача:*

1. Велика Вітчизняна війна Радянського Союзу і Україна.
2. Окупаційний режим Німеччини та її союзників на території України.
3. Діяльність ОУН і «Акт 30 червня» 1941 р. Українська повстанська армія (УПА) та ідея Української Самостійної Соборної держави (УССД).
4. Діяльність уряду УРСР в евакуації; радянський рух опору на окупованих територіях. Відновлення радянської влади в Україні у 1943-1944 рр.

Тема 10. Національна держава в Україні у середини 40-х – середини 80-х рр. XX століття.

– *форма занять (самостійна робота);*

– *обсяг аудиторного навантаження – немає;*

стисла анотація: Суспільний та державний лад повоєнних років: відновлення системи конституційних органів влади й управління; діяльність органів радянської влади в західних областях України; Боротьба всередині правлячої верхівки СРСР та її відлуння в Україні; «Ленінградська група» і проект нової програми ВКП(б) 1947 р.

Джерела та основні риси права.

Курс на відновлення демократії і прав людини у середині 50-х – середині 60-х рр. Реабілітація жертв політичних репресій.

Шестидесятники і поява дисидентського руху: ідея мирного виходу Української РСР зі складу СРСР згідно з радянськими конституціями та відновлення самостійної Української держави.

Відновлення командно-адміністративної системи: економічна реформа 1965-1967 років, відновлення командно-адміністративних методів управління господарством; подальша бюрократизація державного апарату. Боротьба з дисидентським рухом.

Право. Джерела права та його кодифікація. Зміни у різних галузях права.

Конституції СРСР 1977 р. та УРСР 1978 р., їх призначення й зміст. Продовження кодифікаційних робіт. Основні риси права.

– *обсяг самостійної роботи здобувачів: 10 годин;*

– *теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача:*

1. Курс на відновлення демократії і прав людини у середині 50-х – середині 60-х рр. Реабілітація жертв політичних репресій.
2. Шестидесятники і поява дисидентського руху: ідея мирного виходу Української РСР зі складу СРСР згідно з радянськими конституціями та відновлення самостійної Української держави.

Тема 11. Становлення суверенної Української держави (середина 80-х рр. - 1991 р.).

– *форма занять (самостійна робота);*

– *обсяг аудиторного навантаження – немає;*

– *стисла анотація:* «Перебудова» та її завдання. Суспільний і державний лад: збільшення прав та свобод громадян; гласність та її наслідки для радянського державного управління; активізація участі громадян у громадсько-політичному житті; реформи державного апарату; зміни та доповнення до Конституції УРСР 1978 р; визнання і реалізація принципу розподілу влади.

Зміни у різних галузях права.

Розвиток державно-політичної думки, зміни у територіальному устрої УРСР: легалізація ідеї Української самостійної держави; Декларація про державний суверенітет УРСР від 16 липня 1990 року.

– *обсяг самостійної роботи здобувачів: 10 годин;*

– *теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача:*

1. «Перебудова» та її завдання.
2. Суспільний і державний лад: збільшення прав та свобод громадян; гласність та її наслідки для радянського державного управління; активізація участі громадян у громадсько-політичному житті.

Тема 12. Розбудова та розвиток незалежної України.

– *форма занять (самостійна робота);*

– *обсяг аудиторного навантаження – немає;*

– *стисла анотація:* Розпад СРСР. Проголошення незалежності України і Всеукраїнський референдум 1 грудня 1991р.

Розбудова Української держави: запровадження посади Президента України, президентство Л. Кравчука та Л. Кучми; реформи державного апарату; формування системи взаємовідносин з іншими державами, досягнення і протиріччя.

Конституція України 1996 року: процес створення, зміст та значення.

Право. Джерела права. Зміни в праві: цивільному, трудовому, фінансовому та інших галузях права.

Суспільний лад: постіндустріальне (інформаційне) суспільство та зміни у соціальній структурі населення України наприкінці ХХ-на початку ХХІ ст.

Державний лад: ідея «сервісної держави» як політичного устрою постіндустріального (інформаційного) суспільства;

«Помаранчева революція» 2004 р. і зміни до Конституції України; президентство В. Ющенко. Президентські вибори 2010 р. і президентство В. Януковича. Зміни до Конституції України.

«Євромайдан» 2013 – 2014 рр. і українська державність. Вибори 2019 – 2020 рр. і українська державність.

– *обсяг самостійної роботи здобувачів: 10 годин;*

– *теми, види робіт, що належать до самостійної роботи здобувача:*

1. Суспільний лад: постіндустріальне (інформаційне) суспільство та зміни у соціальній структурі населення України наприкінці ХХ-на початку ХХІ ст.
2. Державний лад: ідея «сервісної держави» як політичного устрою постіндустріального (інформаційного) суспільства.

Модульний контроль.

5. Індивідуальні завдання

Немає

6. Методи навчання

Проведення аудиторних лекцій, практичних занять, індивідуальні консультації (при необхідності), самостійна робота студентів за матеріалами, опублікованими кафедрою (методичні посібники).

7. Методи контролю

Проведення поточного контролю, письмового модульного контролю, фінальний контроль у вигляді іспиту.

8. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують здобувачі

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Робота на лекціях	0...1	3	0...3
Виконання і захист лабораторних (практичних) робіт	0...5	4	0...20
Модульний контроль	0...15	1	0...15

Змістовний модуль 2			
Робота на лекціях	0...1	немає	-
Виконання і захист лабораторних (практичних) робіт	0...5	немає	-
Модульний контроль	0...15	1	0...15
Виконання і захист РГР (РР, РК)	немає	немає	немає
Усього за семестр			0...100

Білет для *іспиту* складається з 1 (одного) теоретичного та 1 (одного) практичного питання; *максимальна кількість балів за кожне питання – 50 (сума – 100 балів)*.

Під час складання семестрового *іспиту* здобувач має можливість отримати максимум 100 балів.

Критерії оцінювання роботи здобувача протягом семестру

Необхідний обсяг знань і вмінь для одержання позитивної оцінки: Задовільно (60 – 74). Показати мінімум знань та умінь. Знати основні терміни і поняття. Уміти користуватися письмовими джерелами. Знати основні історичні події, пов'язані з даною темою. Проводити порівняння законодавчих норм з різних джерел.

Добре (75 – 89). Твердо знати мінімум, виконати всі завдання, пов'язані з тематикою занять. Уміти: прослідкувати еволюцію державності та правових систем, вміти аналізувати зміни у законодавстві.

Відмінно (90 – 100). Виконувати всі завдання з оцінкою «відмінно». Досконально знати всі теми та уміти застосовувати їх при вирішенні практичних завдань, пов'язаних із функціонуванням держави та права.

Розподіл балів, які отримують здобувачі за виконання курсової роботи (проєкту)

немає

Пояснювальна записка	Ілюстративна частина	Захист роботи	Сума
до ____	до ____	до ____	100

Шкала оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційований залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

9. Політика навчального курсу

Дотримання вимог академічної доброчесності студентами під час вивчення навчальної дисципліни.

Під час вивчення навчальної дисципліни студенти мають дотримуватися загальноприйнятих морально – етичних норм і правил поведінки, вимог академічної доброчесності, передбачених Положенням про академічну доброчесність національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» (<https://khai.edu/assets/files/polozhennya/polozhennya-pro-akademichnu-dobrochesnist.pdf>)

Відповідно до п.п. 2.2 та 2.3 «Типової посадової інструкції доцента» Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» відпрацювання здобувачем вищої освіти пропущених занять (знаходження на лікарняному, мобільність та ін.) та невиконаних завдань відбувається шляхом надання викладачем здобувачу індивідуальних завдань за пропущеною тематикою.

Відповідно до п.п. 4.2.2 та 4.2.8 «Положення про організацію освітнього процесу» у Національному аерокосмічному університеті ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» контроль викладачем індивідуальних завдань за тематикою пропущених здобувачем занять та невиконаних завдань відбувається у формі перевірки завдань за пропущеною тематикою, отриманих здобувачем від викладача під час проведення консультацій.

Відповідно до п. 4.4 «Положення про академічну доброчесність» Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» перевірка на плагіат виконаних здобувачем завдань та дотримання академічної доброчесності здійснюється викладачем під час перевірки виконання здобувачем завдань поточного та підсумкового контролю. Відповідно до п. 5.4 «Положення про організацію освітнього процесу» у Національному аерокосмічному університеті ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» контроль дотримання академічної доброчесності здобувачем вищої освіти здійснюється у спосіб: - контролю викладачем самостійного виконання здобувачем завдань поточного та підсумкового контролю; - контроль викладачем посилянь здобувача на джерела інформації.

10. Методичне забезпечення

Історія держави і права України: методичні рекомендації з проведення семінарських занять. Укладач: Канищев Г. Ю. Х.: ХАІ, 2018. 56 с.

http://library.khai.edu/library/fulltexts/doc/KZ_istori_Derzhavi1.pdf
Mentor.khai.edu/cours/wiew.php?id=4256

11. Рекомендована література

Базова

1. Хрестоматія з історії держави і права України: У 2-х т./ За ред. В.Д. Гончаренка. –К.: Ін Юре, 2011
2. Хрестоматія з історії держави і права України/ А.С.Чайковський, О.Л.Копиленко та ін. – К.: Юрінком Інтер, 2013
3. Батанов О. В., Стойко О. М., Ходаківський М. Д. Інавгурація: історія та сучасність. Навч. посіб. – К.: Юридич. думка, 2013. – 114 с.
4. Буняк В. С. Кримінальне право. Загаль. частина. Істор.-прав. дослідження: монографія. – К.: Юрінком Інтер, 2015. – 224 с.
5. Дахно І. І. Історія держави і права: навч. посіб. – К.: Центр навч. літ-ри, 2013. – 658 с.
6. Залізник Л. Л. Україна між Сходом і Заходом. Про витоки і суть російсько-української війни 2014 р. – К.: Центр навч. літ-ри, 2014. – 168 с.
7. Єрмолаєв В. М. Вищі представницькі органи влади в Україні: історія, теорія та практика. Монографія. – Х.: Право, 2017. – 448 с.
8. Єрмолаєв В. М. Історія вищих представницьких органів влади в Україні: навч. посіб. – Х.: Право, 2017. – 280 с.
9. Захарченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. для дистанцій. навч. – К.: Університет «Україна», 2015. – 208 с.
10. Історія держави і права України: Підручник. - У 2-х т. / За ред. В.Я.Тация, А.Й.Рогожина, В.Д. Гончаренка. – К.: Ін Юре, 2013
11. Історія держави і права України: Підручник. За ред. В. Д. Гончаренка. – Х.: Право, 2013. – 704 с.

Допоміжна

1. Бочарников Д. М. Грушевський про історію створення та кримінальне право «Руської Правди» // Право України.- 2016. № 11. С.65-69.
2. Демиденко Г. Г. Історія вчень про право і державу: курс лекцій. – Вид. 2-ге. – Х.: Право, 2014. – 416 с.
3. Демиденко Г. Г. Історія учений о праве и государстве: курс лекцій. 4-е изд. – Х.: Право, 2012. – 488 с.
4. Демиденко Г. Г. Ярослав Мудрий – великий князь Русі: наук.-популяр. нарис. 3-тє вид, доп. і змін. – Х.: Право, 2015. – 376 с.
5. Зінченко О. В., Петришин О. В. Історія вчень про державу і право у таблицях і дефініціях. – Х.: Право, 2012. – 208 с.
6. Історія вчень про державу і право: підручник. За ред. Демиденка Г. Г., Петришина О. В. – Х.: Право, 2019. – 256 с.
7. Історія вчень про право і державу: хрестоматія. 6-те вид. Демиденко Г. Г. За заг. ред. О. В. Петришина. – Х.: Право, 2014. – 928 с.
8. Колесніков С.Д. Шлюбно – сімейне право Київської Русі //Проблеми державотворення України: історія і сучасність. – Ч. 1, УніВД, 2017, С.23-32.

12. Інформаційні ресурси

1. Шевченко А Є Історія держави і права України. Навч. посіб. [.http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/4205/1/2992_IR.pdf](http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/4205/1/2992_IR.pdf)
2. Шкуратенко О. В. Історія держави і права України. Навч. посіб. <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/bitstream/123456789/18071/1/%D0%9F%D0%B E%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%86%D0%94%D0%9F%D0%A3.%20%D0%A1%D1%85%D0%B5%D0%BC%D0%B8%20%D1%96%20%D1%82%D0%B0%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D1%86%D1%96.pdf>
3. Іванов В.М. Історія держави і права України. Навч. посіб. http://kul.kiev.ua/doc/IDPU_Ivanov.pdf
4. Гончаренко В. Д. Історія держави і права України у схемах і таблицях. <http://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/281>
5. Бандурка О. М. Історія держави і права України. Підручник. <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/3676>

6. Іерусалімова І. О. Історія держави і права України. Підручник.
[https://kneu.edu.ua/ua/depts5/k teorii ta istorii derzhavy i prava/Anotacii leksi/IDPY/](https://kneu.edu.ua/ua/depts5/k%20teorii%20ta%20istorii%20derzhavy%20i%20prava/Anotacii%20leksi/IDPY/)
7. Стрельнік О. Л. Історія держави і права України. Навч. посіб.
<https://dsum.edu.ua/storage/documents/syllabuses%20of%20normative%20disciplines/%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%BE-%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%85/Istoriya%20derzhavi%20i%20prava%20Ukrayini.pdf>
8. Забзалюк О. Б. Історія держави і права України (навч. посіб. У схемах і таблицях) <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/2353>